

به‌پړوه‌به‌ری خانې وهرگیړان:

له دواي راپه‌رینه‌وه له کوردستاندا بزوتنه‌وه‌یه‌کی وهرگیړانی زورباش ده‌ستی پیکردووه

دیمانه: سه‌نگر عه‌بدولرهمان

هر په‌که‌و سه‌لقه‌و تونای خوی هه‌به به‌رامبه‌ر شوو تیکسته‌ی وهری ده‌گیړت، بؤ نمونه‌ جیهانی صوفیا کاک به‌هروژ خه‌سن و دوو سى براده‌ری تریش کردویانه له‌ حال‌ته زور تهن‌دروسته هم براده‌رانه‌ی تریش خویان تاقی بکه‌نوه و هم تیکسته وهریگیرن، رهنه‌گه یکیان له‌فارسیه‌وه وهری گیرایت یکیان له‌عهره‌بیه‌وه په‌کیان له‌زمانه‌ه‌سله‌که کردی، تاثیر هه‌ تهن‌دروسته سى کس هم‌زومنی خوی له‌وهرگیړاندا تاقی ده‌کاته‌وه، ناتهن‌دروسته که‌توی خویته‌ری جدی نه‌بیت و شو زمانه‌نای تر نه‌زانی، نه‌عهره‌بى نه‌ فارسی نه‌ ښکلزی بزانی بیت به‌راوردیکی جدی شو تیکستانه بزایت، ناتهن‌دروسته له‌ کاته‌دا که تئ ناتوانیت به‌راوردیکی تهن‌دروست به‌کیت بؤ شو تیکسته، که‌واته دروست و نادروسته‌که ده‌کویه‌ته سهر به‌راوردی خویته‌ری جدی خوی دهنه وه‌کو شو‌ه‌ی بلیت کتیبک سى جار وهرده‌گیړت قه‌پاکا یا بیکات دواچار شو‌ه‌ گره‌وه‌که ده‌باته‌وه که تیکسته‌ی جوانتر کردوه له‌روی زمانه‌وه له‌روی پیکه‌تاته‌وه، له‌پرو هه‌موو به‌شه‌کانی تری معریفه‌وه.

تا ښستا نه‌وه‌ی که ده‌بیرن وهرگیړانه له‌زمانه‌کانی ترموه بؤ کوردی که‌متر ښس له‌سهر نه‌وه‌ کراوه تیکستی کوردی بؤ زمانیکى تری دنیا وهرگیړت، هوکارى نه‌مه چیه؟ خانې وهرگیړان چ پلان و به‌رنامه‌یه‌کی هه‌به له‌م بواره؟

– هه‌مه پرسپاریکی زور باشه، خوی ده‌بیت پرساریک بکه‌ین نایا کورد تیکستی جوانی هه‌به؟ تیکستیکمان

په‌روانه‌ی به‌ختیار عه‌لیمان کردوه به‌ ښکلزی، ښستا تیکستیکى ترمان له‌به‌رده‌ستایه که هم‌ه زور گرنه بؤ نیمه بؤ مانگی هه‌شت دهرده‌چیت که گول‌ل‌زیریکى زور جوانه له‌سهر میژووی کورد که هی دکتور که‌یوان نازاد نه‌نوره ده‌یکمین به‌نه‌لمانی بؤ شو‌ه‌ی فریای پیشانگای نیوده‌وله‌تی فرانکفورتى به‌خین. هر نیمه نین له‌و بواره کارمان کردوه دیاره ده‌زگانى تریش کم تا زور هه‌ولی خویانین هه‌بوه .

نهم تیکستانه که وهرده‌گیړدین بؤ زمانه‌کانی تر له‌کوی بلا و ده‌کرینه‌وه، هر له‌ کوردستان یان ده‌بیرن بؤ شو وولاته‌ش که تیکسته‌ی بؤ وهرده‌گیړن ؟

– نه‌خیر ښکلزیزه‌کارمان به‌شیکى زوریمان نارد بؤ فرانکفورد، به‌شیکى ترمان نارد بؤ دام و ده‌زگانان، عهره‌بیه‌کارمان له‌ پیشانگای کوردستان نمایش کردوه، ښکلزیزه‌کانش به‌شیکى زوریمان له‌نوروا بلا و کردوه‌وه یان لیزه خه‌لکى بیانی هاتونه‌ته نیرده‌پیشه‌شمان کردون .

نهم تیکسته کوردیانه‌ی که وهرگیړدراون بؤ زمانه‌کانی تر تاچه‌ند پیشواى لیکراوه؟

– شو‌ه‌ی راستی بیت شو‌ه‌ی کتیبه‌ی دهروات هیچمان بؤ نایه‌توه که نایه‌توه که‌واته فرؤشراوه، هر‌وه‌ها نیمه مانگی پیشو له‌ تاران پیشه‌نگای نیونه‌توه‌ی هه‌بوو به‌ کوم‌لیک کتیب به‌شداریمان کرد په‌ک کتیبمان بؤ نه‌هاتوه شو‌ه‌ی بیستمان پیشوازیکی زور باش له‌ کتیبکارمان کرابوو .

له‌ رووی نرخه‌وه کتیبه‌کانى خانې وهرگیړان هه‌رراترن له‌ ده‌زگانى تر، که نه‌مه‌ش جیگای دست خوشیه‌ چونکه‌ خونه‌ر نه‌توانى نهم خانه‌ته زورترین کتیب بکرت و به‌فروښته‌وه، به‌لام کتیب فرزه‌کان کتیبه‌کانى ښوه به‌ گراتر دهرؤشنه‌وه ښوه هیچ به‌دواداچوتان بؤ هه‌به بؤ ریگه دده‌ن له‌بازاردا نرخی زیاتر به‌فریته سهر کتیبه‌کانتان؟

– من دوو وه‌لامت دده‌مه په‌کم خانې وهرگیړان بؤ نرخه‌کانى وایه به‌راستی شو‌ه‌ی پیشبرکیزه‌کی جوانه نیمه له‌گه‌ل ده‌زگانى تر ده‌یکمین نیمه ده‌زگایه‌کی حکومین و نه‌هلئ نین تا بیر له‌قازانچ و زیان بکه‌نیه‌وه نه‌گه‌رچى قازنجیکى زور باشیش ده‌که‌ین و داهاتیکى زورباشمان داوه‌توه به‌حکومتی هه‌ریمی کوردستان، له‌ماوه‌ی هم‌ چند سالی کارکردنمان بابى 180 ملیون کتیبمان فرؤشته .

چه‌ند کتیبان وهرگیړاوه؟

– نزیکى 260 کتیبى جیاجیمان له‌ هه‌موو بواره‌کانى معریفى، سیاسى، فلسفه‌ی، زانستى، نه‌ه‌بى وهرگیړاوه، شانازى پیوه ده‌که‌ین که کتیبیکى زور باش ده‌خه‌ینه بازاره‌وه، نه‌گه‌رچى شو‌ه‌ سى وه‌جیه‌به‌ نرخه‌کارمان که‌میک به‌رز کردوه‌وه، چونکه به‌ مافى خؤمانى ده‌زانین له‌به‌ر شو‌ه‌ی جوړى کتیبه‌کارمان له‌ جوړایتیه‌وه کتیبى باشن . به‌شى دووه‌مى وه‌لامه‌کم که زور جدیه شو‌ه‌یه نه‌رکى پولیس و دام و ده‌زگانى و وزارتى ناوخویه که به‌دواداچون بؤ شو‌ه‌ی نرخانه بکات له‌ گه‌ل ریزو حورمه‌تم بؤ پولیس نیمه پولیس نین بچینه بازار بزاین کى نرخی زیاد کردوه یان کى زیادى نه‌کردوه، من کتیبى پى دهرؤشم شو‌ه‌ی خوی و ویزدانى خوی چؤنى ده‌فرؤشته‌وه . به‌لام به‌ سوپاسه‌وه هه‌ندى کتیبخانه هه‌به کتیبه‌کانى نیمه به‌نرخى خوی دهرؤشته‌وه، له‌وانه کتیبخانه‌ی سلیمانى، کتیبخانه‌ی هاولاتى، کتیبخانه‌ی نه‌ندیشه، بؤیه شو‌ه‌ی که‌وتوته سهر ویزدانى کتیبفروشه‌که من ناتوانم کونترؤلى بازار بکه‌م رهنه شو‌ه‌ی ښى داموده‌زگای پولیس و ناسایش بیت.

کردوه، بؤ وه‌زاره‌تى روښنیرى که کونفرانسپک بکه‌ین بؤ وهرگیړان له‌ سهر ناستى هه‌موو کوردستان و دوو روژ دابنیشین قسه له‌سهر کوى هم‌ شتانه بکه‌ین، له‌ئاپنده چى بکه‌ین باشه بؤ وهرگیړان، واته چؤن وهرگیړان بکه‌ین به‌ دامه‌زراوه‌یک نه‌ک بکم شیوه‌ی من داواى پاره بکه‌م نووسراو بیته ونووسراو به‌ره وروتن و تا پاره ده‌کات و ښجا سى کتیبى پى چاپ بکه‌م یان چوار کتیبى پى چاپ بکه‌م، هه‌لیه‌ته تا هم‌ چرکه‌ساته‌ی من قسه بؤ شو‌ه‌ ده‌که‌م وه‌زاره‌تى روښنیرى حکومتی هه‌ریمی کوردستان هیچ کاریکى خانې وهرگیړانى رانه‌گرتوه، به‌لکو هاوکاریه‌یکى زور جدیان کردوین، من لیزه‌وه زور سوپاسى هه‌موو وه‌زاره‌تى روښنیرى ده‌که‌م، که به‌ جدی کومه‌کى نیمه‌یان کردوه، به‌لام له‌گه‌ل شو‌ه‌ی سوپاسیان ده‌که‌م، پشینیاریشمان هه‌به بؤ چاککردنى خانې وهرگیړان و بارودوخى وهرگیړان له‌ کوردستاندا، شو‌یش شو‌ه‌یه وه‌ک وتم‌ چند مانگیکه نووسراومان بؤ کردون، دیاره به‌ هؤى هم‌ بارودوخه نیستا جارى وه‌لامان نییه، هر‌وه‌ها بیرمان له‌وه کردوتوه کتیبخانه‌ی ښکلزى دروست بکه‌ین بؤ نابینایان، چؤن کتیب بکه‌ین بؤ سیدى چوار له‌مه و پش نیمه 32 کتیبمان ناردوه بؤ وه‌زاره‌تى روښنیرى که وه‌لامان بدنه‌وه وه‌زنامه‌ندى له‌سهر شو 32 کتیبه دهربرین به‌ بلئ وه‌لامیان داوینه‌توه به‌لام شو‌یش به‌هؤى هم‌ بارودوخه وه‌ستاو،

ده‌توانین هم‌ه بکه‌ین به‌ ده‌ستپیکک بؤ نابینایان بؤ شو‌ه‌ی به‌سیدى کوى کتیبه‌کان بکرن . هم‌ه دووان له‌ پلانه‌کارمانه‌ک بؤ کى ښاننده ده‌مانه‌ویت به‌خینه بواری جى به‌جى کردنه‌وه به‌ هاوکارى وه‌زاره‌تى روښنیرى و به‌ریوه‌رایه‌تى چاپ و روژنامه‌نوسى له‌ه‌ولیز .

زورچار په‌ک کتیب چه‌ند چاریک و له‌لایه‌ن چه‌ند ده‌زگایه‌کی جیواوزوه وهرده‌گیړدینته سهر زمانى کوردی، نه‌مه تاچه‌ند خانه‌تیکى تهن‌دروسته ؟ بؤ هه‌ماهه‌نگیه‌ک ښه له‌ ښوان له‌ده‌زگانى چاپ و بلاوکرده‌وه بؤ شو‌ه‌ی که ده‌زگایه‌ک کتیبیک وهرده‌گیړت ده‌زگایه‌کی تر هه‌مان کتیبیک وهرده‌گیړت و کار بؤ وهرگیړانى کتیبیکى تر بکات؟

– خانه‌ته‌که تهن‌دروسته به‌و شیوه‌یه‌ی که تئ هه‌موو ده‌نگ و رهنه‌گه جیواوزه‌کان کوده‌که‌یته‌وه

له‌گه‌لى، واته ناشناپه‌تیمان ناشناپه‌تیه‌کی شه‌خسى نییه، به‌لکو ناشناپه‌تیه‌کی معریفیه له‌وه تیده‌گه‌ین قه‌له‌م‌کانى هم‌ ولاته کین، تیده‌گه‌ین شو براده‌رانه‌ی هه‌ولی جدی دده‌ن له‌م ولاته کین، نه‌مانه کتیبه‌که‌ی لیزه‌ده‌گرین و ده‌زانین کتیبه‌که‌ی به‌های خوی له‌ کومه‌لکا هه‌به.

ښوه له‌ خانې وهرگیړان گرنى به‌ کام بواى وهرگیړان دده‌ن، کتیبه‌ه‌کره‌یکه‌کان، رؤمان، کتیبه‌ سیاسى، یان زانستى، گرنى به‌ کام لایه‌ن دده‌ن؟

– پرسپاریکی زور جوانه، نیمه پولین به‌ندیمان هه‌به سهره‌تای هه‌موو سالیک به‌رنامه‌یکمان هه‌به که پولین به‌ندى هه‌موو به‌شه‌کان ده‌که‌ین، بؤ نمونه بؤ میژوو چه‌ند کتیب دابنیشین، بؤ کومه‌لانسى، بؤ سیاسه‌ت، فکر، فلسفه‌فه، رؤمان، بؤ نه‌ه‌بیات، که‌واته تا حه‌دیكى زور گرنیگمان به‌ هه‌موو به‌شه‌کان داوه شو‌ه‌ی نه‌نگیه هیچ دام و ده‌زگایه‌کی حکومت و که‌رتى تاپه‌ت نابینم که زور قسه له‌سهر گه‌ندلى و فسادى ښادى ده‌کرت به‌لام تا ښستا کتیبیکمان له‌سهر کارگیزی نییه، نیمه سالانه به‌لشواو له‌به‌شى یاسا قوتای دهرده‌چیت که‌چى تانښتا کتیبیکمان له‌سهر یاسا نییه، هر بؤ خویندکارانى زانکو کتیبیکان له‌سهر جوگرافیا نییه، نه‌گه‌ر کرا بیت، نیمه کتیبیکمان له‌سهر جوگرافیاى سیاسى کردوه، به‌لام هم‌ه بس نییه، یان نه‌گه‌ر کرا بیت کتیبیکمان له‌سهر میژوو کرد بیت، به‌لام هم‌ه بس نییه، واته زور

ښوه له‌ خانې وهرگیړان که به‌ریوه‌رایه‌تیه‌کی حکومیه‌ چ بنه‌مایه‌ک ده‌که‌نه پیوه بؤ وهرگیړانى کتیبیک؟

– بیگومان به‌ر مبه‌نای هه‌ندى بنه‌مای زانستى و هونهرى، کاره‌کانى خانې وهرگیړان ده‌به‌ین به‌ریوه، له‌ گه‌ل سه‌لیقه و توانای خؤمان که چه‌ند سالیکه کارده‌که‌ین نه‌زومونیکمان هه‌به، بؤیه رهنه‌گه بلیم له‌ نه‌جمای کارکردنمان له‌م خانیه‌ بریک نه‌زومونمان په‌یدا کردوه، په‌یکک له‌ نو‌همایانه‌ی کارى پیده‌که‌ین شو‌ه‌یه کاتیک وهرگیړیک دپته لای نیمه کتیبیکى پینه که به‌ زمانى عهره‌بى یان نه‌لمانى یان هر زمانیکى تر نو‌سراوه نیمه کتیبه‌که وهرده‌گرین، دیاره که‌نال و قلترمان هه‌به شو‌ه‌ی کتیبه دده‌ین به‌و که‌ناله که که‌نالی شاره‌زاکانه، نه‌گه‌ر وهرگیړه‌که که‌سیکى دیار بوو له‌ ناوه‌ندى روښنیرى و وهرگیړاندا و نه‌زومونیک هه‌بوو له‌ وهرگیړاندا بریکه‌وتنیکى له‌گه‌لدا ده‌که‌ین، به‌لام به‌په‌چپه‌وانه‌وه نه‌گه‌ر وهرگیړه‌که که‌سیکه ناسراو نه‌بوو و زانیمان نه‌زومونى که‌مه له‌ بواره‌که‌دا به‌ قلتریکدا دهروات، که شو‌یش تاقیرکرنه‌وه‌یه‌که، له‌ ریگای شو‌ه‌ی چه‌ند لاپه‌ریه‌ک له‌و کتیبه‌که وهرده‌گیړت، به‌ شیوه‌یکى نه‌زومونى وده‌بیداته لیزه‌تى شاره‌زا، دواتر نه‌وانیش به‌ راپورتنیک منى لى ناگادار ده‌که‌نوه و بؤچوونى خویان له‌سهر تیکسته‌که دده‌ن له‌ هه‌موو بواره‌کانى وهرگیړاندا، نه‌گه‌ر قبولیان کرد دواى شو‌ه‌ی ده‌چپته به‌شى تاپ و تیکسته‌که تاپ ده‌کرت دواتر له‌ به‌شى هه‌له‌برى، هه‌له‌بر ده‌کرت، پاش شو‌ه‌ی ده‌چپته به‌رده‌ستى پلاندانان و له‌وى دیزاین ده‌کرت و پاش شو‌ه‌ش من ده‌بینه‌م، دواى شو‌ه‌ی به‌رک بؤ کتیبیک که دروست ده‌که‌ین دواى شو‌ه‌ی ده‌خریته سهرسیدى وپاشانیش پرؤسه‌ی جى به‌جى کردن و چاپ کردنى کتیبه‌که ده‌ست پیده‌کات، دواچار به‌شیکمان هه‌به به‌ ناوى وهرگرتنه‌وه و کواکى کتیب، نه‌مانه کتیبه‌که وهرده‌گرنه‌وه و سهرى کم و کوریه‌کانى ده‌کن، شو کتیبانه جیاده‌که‌نوه که که‌مورکوى تیدایه، یان شو‌ه‌تا ده‌بیده‌نوه به‌ چاپخانه‌که یان پاره‌که‌ی لیده‌برن. له‌ خانې وهرگیړاندا راسته وه‌کو سیستمى ښادى شتیک هه‌به ناوى به‌ریوه‌به‌ره، به‌لام به‌ ته‌خدايه‌یکى زور شو‌ه‌ی به‌ریوه‌به‌ره ته‌نها رهنه‌مزیه بلکو شو‌ه‌ی که هه‌به شو‌ه‌ی جوړى سیستم و میتودى عه‌قلانیه‌که که لیزه کارى پیده‌کرت، که تاراده‌یک هه‌ولیکه بؤ دروست کردنى سیستمى دام وده‌زگایى، واته لیزه په‌ک کوم‌ل به‌ش هه‌به کس ناتوانیت کتیبیک وهرگیړت نه‌گه‌ر به‌کوى هم‌ قلترانه‌دا تینه‌پریت، به‌شى دووه‌مى کاره‌که شو‌ه‌یه که نیمه خؤمان کتیبیک بؤ وهرگیړیک ده‌ست ښشان ده‌کیت شو‌یش به‌ پى زهروره‌تى بارودوخى کومه‌لایه‌تى، سیاسى، نابورى و معریفى ولاته‌که‌مان، بؤ نمونه‌ چؤن بمانه‌ویت لانى کم په‌ک داترازانى که‌مى معریفى دروست بکه‌ین، له‌م ولاته به‌ پى هم‌ه هه‌له‌ بچوکه‌ی نیمه ده‌بیدین به‌ هاوکارى هه‌موو ده‌زگانى تری وهرگیړان له‌ کوردستان . بؤیه ده‌توانم بلیم له‌ دواى راپه‌رینه‌وه بزوتنه‌وه‌یه‌کی وهرگیړانى زورباش ده‌ستى پیکردوه له‌کوردستاندا.

واته ښوه پش نه‌وه‌ی تیکسته بکرت به‌ کوردی به‌ زمانه نه‌سله‌یکه‌ خوی دبییین و دواچار به‌ پى نیوستى کتیبخانه‌ی کوردی بریار له‌سهر وهرگیړانى کتیبه‌که دده‌ن؟

– بیگومان، به‌لام شو‌ه‌ی به‌ تیکست که‌وتوه، بؤ نمونه وهرگیړیکى به‌ نه‌زومون که پیشتر کاریکى زورى وهرگیړانى کردوه و ناشناپه‌تیمان هه‌به

